

Forord

Det siste heftet i 2011 starter med mynthistorie fra middelalderen. Ellers har heftet et hovedfokus på historien omkring annen verdenskrig i Norge, med artikler om sovjetiske krigsfanger og om Norges Bank i de innledende aprildager 1940. Et debattinnlegg diskuterer poeng i en tidligere artikkel om krigens innledende fase, og flere av de sju bokmeldingene har også tema fra krig eller forhold i forbindelse med krig.

Numismatiker Svein Harald Gullbekk diskuterer i sin artikkel myntenenes omløpshastighet i middelalderen. Artikkelen knytter an til en lengre diskusjon om hvilken rolle mynt spilte i middelalderen, sammenlignet med varer som betalingsmiddel. Svaret avhenger ikke bare av hvor mange mynt som ble produsert, men av hvor mange ganger hver mynt ble brukt som betalingsmiddel – og hvor mange ganger varepenger som for eksempel ei ku ble brukt til å betale med. Ble kua gående og gresse og havnet myntene på kistebunnen, eller ble myntene utslitt av stadig håndtering ved bruk? Forfatteren argumenterer for at bruken av mynt ikke var ubetydelig.

Mellom 1941 og 1945 døde mer enn 13 700 russiske krigsfanger i Norge. De fleste ble lagt i massegraver. Det har i senere tid kommet i gang et prosjekt for å få identifisert de enkelte personene. Reinhard Otto gjør i denne artikkelen rede for den tyske opposisjonsmaktens grundige listeføring av de døde, og hevder at de gravlagtes identitet i det alt vesentlige var kjent inntil siste fase av krigen. Forfatteren diskuterer bakgrunnen for at opplysninger om identitet er gått tapt. Omplussing av graver og neglisjering av gravplasser etter krigen trekkes fram som årsak, og den kalde krigen som grunn til at myndigheter på den vestlige siden av jern-teppet ikke hadde interesse av å opprettholde russiske graver.

Harald Espeli har tatt for seg Norges Banks historie under krigen. Allerede i aprildagene 1940 ble det etablert en okkupasjonskonto som satte tyskerne i stand til å bruke av Norges Banks midler. Ordningen innebar at Tyskland kunne finansiere felttoget og okkupasjonen med

norske penger. Artikkelen undersøker den samarbeidslinje dette er uttrykk for, hvorfor denne linja ble valgt og hvilken rolle de sentrale aktørene – først og fremst finansminister i Administrasjonsrådet, Gunnar Jahn, og Norges Banks leder, Nicolai Rygg – spilte. Forfatteren hevder at okkupasjonen innledet en langvarig underordning av Norges Bank under regjeringen, og at Jahn fra sin posisjon i Administrasjonsrådet sto sentralt i å etablere en slik praksis.

Debattinnlegget i dette heftet handler også om aprildagene 1940 og de motiver enkeltpersoner kunne ha for å handle slik de gjorde. Her kommenterer Anders Kirkhusmo en artikkel av Vidar Eng i *Historisk tidskrift* nr. 3 2010, «Hvorfor arbeidet gode nordmenn på flyplassene i Oslo og Trondheim i april 1940?». Mens Eng presenterte mange ulike motiver for handlingene, fastholder Kirkhusmo at trusler og press fra tysk side var det vesentligste moment. Han underbygger dette med lokale kilder fra Trondheim.

Også tre av bokmeldingene er denne gang relatert til krig. Gunhild Ecklund har omtalt Geir Imsets bok om redersønnen Christoffer Hann- evig. Her er det forretningsvirksomhet under første verdenskrig det handler om, med oppbygging av et forretningsimperium med norsk nøytralitet i ryggen og dypt fall etter krigen. Et hovedpoeng i boka er Hannevigs jakt på erstatning fra USA etter krigen, uten at anmelderen helt klarer å få tak i tråden. Også i Ove Brings bok, omtalt av Rolf Hobson, er nøytralitet tema, her plassert inn i et folkerettslig perspektiv. Fra et svensk perspektiv settes tradisjonell nøytralitetspolitikk opp som motsats til kollektive sikkerhetsordninger, tolket i et juridisk perspektiv. Jorunn Sem Fure omtaler en kildeutgivelse, en dagbok skrevet av Heinrich Christen, som var en del av det tyske sivile okkupasjonsstyret helt fra aprildagene 1940. Dagboka dekker årene 1941–43. Den er utstyrt med noen tillegg, som anmelderen gjerne hadde sett ble kommentert av utgi- verne. Med sine bidrag til innsikt i okkupantenes tenkemåte, oppfatter anmelderen boka som en nyttig påminnelse om at historien stadig rekonstrueres fra ulike ståsteder.

To av bokmeldingene dreier seg om økonomiske forhold, den ene på nasjonalt nivå, den andre lokalt. *Danmarks økonomiske historie 1910–1960* er gitt ut som et forsinket bind tre i en serie på fire, og omtales av Espen Storli som solid, grundig og egnet til å inspirere til å reflektere også over norsk utvikling i perioden. Andreas Nybø har anmeldt en bok av Espen Søylen om Meraker Brug. Boka er en 100-årsberetning for bedriften, som ble dannet ved familiene Fearnley og Kjærs oppkjøp av det store Mera-

kergodset i 1906. Boka er en beretning om norsk industrialisering fra det tidlige 1900-tall og framover, og gir innblikk i hvordan norske kapitalinteresser knyttet til seg utenlandsk kapital og ekspertise.

De første bindene av verket *Norsk presses historie* var i nr. 3 i år utgangspunkt for en artikkel av Asle Rolland. I dette nummeret følger Per Overrein opp med en kritisk anmeldelse av bind 3 av pressehistorien.

Middelalderhistorikerne får også sitt i bokmeldingsseksjonen, med Ingela Hedströms omtale av bind IX av *Regesta Norvegica*, et bind som dekker årene 1405–1419. Hun gjør også rede for verkets lange historie, som medfører noen problemer.

Redaksjonen